

Sygn. akt XV Ca 1153/20

POSTANOWIENIE

Dnia 26 listopada 2020 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu XV Wydział Cywilny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący: sędzia Michał Wysocki

Sędziowie: Andrzej Adamczuk

Arleta Lewandowska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 26 listopada 2020r.

sprawy z wniosku Gminy Miejskiej W.

przy udziale Ł. J., B. R., U. S. (1), R. Ś., K. S., P. K., M. K., O. S., M. S. (1), K. Ś. (1), K. Ś. (2), B. P., M. R. (1), K. R., M. R. (2), W. R., M. S. (2), D. S., I. J., M. J., A. K. (1), Z. K., S. J., J. P., M. P., D. Ł., W. Ł. i J. Ł.

o stwierdzenie nabycia spadku po R. J. (1)

na skutek apelacji wniesionej przez wnioskodawcę

od postanowienia Sądu Rejonowego w Wągrowcu

z dnia 18 czerwca 2020 r.

sygn. akt I Ns 399/18

postanawia:

- 1. oddalić apelację,**
- 2. kosztami postępowania apelacyjnego obciążyć wnioskodawcę i uczestników w zakresie przez nich poniesionym.**

Andrzej Adamczuk Michał Wysocki Arleta Lewandowska

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 18 czerwca 2020 r., sygn. I Ns 399/18, w sprawie z wniosku Gminy Miejskiej W. przy udziale Ł. J., B. R., U. S. (1), R. Ś., K. S., P. K., M. K., O. S., M. S. (1), K. Ś. (1), K. Ś. (2), B. P., M. R. (1), K. R., M. R. (2), W. R., M. S. (2), D. S., I. J., M. J., A. K. (1), Z. K., S. J., J. P., M. P., D. Ł., W. Ł., J. Ł. o stwierdzenie nabycia spadku po R. J. (1), Sąd Rejonowy w Wągrowcu:

- w punkcie I. stwierdził, że spadek po R. J. (1), synu (...), zmarłym dnia (...) w W., ostatnio zamieszkałym w W., na podstawie ustawy nabyła Gmina Miejska W., w całości;

- w punkcie II. ustalił, że każdy z uczestników ponosi koszty związane ze swoim udziałem w sprawie (k. 736).

Podstawą rozstrzygnięcia Sądu Rejonowego były następujące ustalenia faktyczne:

Dnia (...) r. zmarł w W. R. J. (1), syn L. J. i G., z domu Z.. Jego ostatnim miejscem zamieszkania, jak i pobytu, była miejscowość W.. W chwili śmierci R. J. (1) był wdowcem. Na dzień swojej śmierci miał nieuregulowane zadłużenie wobec Gminy Miejskiej w W. w związku z zajmowanym przez niego lokalem przy ul. (...).

R. J. (1) miał dwójkę dzieci, tj. A. K. (2) z domu J., urodzoną dnia (...) oraz S. J., urodzoną dnia (...)

A. K. (1) złożyła w dniu 7 grudnia 2012 r. wniosek do Sądu o odebranie od niej oświadczenia spadkowego po R. J. (1) i złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku po nim w dniu 28 stycznia 2013 r. O złożonym oświadczeniu zawiadomiono jej małoletnie dzieci w dniu 12 lutego 2013 r.

A. K. (1) miała dwoje małoletnich dzieci – M. K., urodzonego dnia (...) i P. K., urodzonego dnia (...) W dniu 14 marca 2013r. złożony został do Sądu Rejonowego (...) w P. wniosek o wyrażenie zgody na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletnich. Postanowienie Sądu wydane zostało w dniu 23 kwietnia 2013 r., a uprawomocniło się w dniu 15 maja 2013 r. Dnia 4 września 2013 r., przed notariuszem E. D. D. w P. (Rep. A (...)), złożone zostało w imieniu małoletnich P. K. i M. K. oświadczenie o odrzuceniu spadku po R. J. (1). O złożonym oświadczeniu nikogo nie zawiadamiano.

S. J. złożyła w dniu 27 grudnia 2012 r. wniosek do Sądu o odebranie od niej oświadczenia spadkowego po R. J. (1) i złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku po nim w dniu 6 lutego 2013 r. O złożonym oświadczeniu zawiadomiono jej małoletnią córkę w dniu 11 lutego 2013 r.

S. J. miała małoletnią córkę Z. K., urodzoną dnia (...) W dniu 25 lipca 2013 r., przed notariuszem W. C. w P. (Rep. (...)) złożone zostało w imieniu małoletniej Z. K. oświadczenie o odrzuceniu spadku po R. J. (1). O złożonym oświadczeniu nikogo nie zawiadamiano.

Rodzice R. J. (1) zmarli przed nim – jego ojciec L. J., urodzony dnia (...) zmarł w dniu (...) r., a jego matka – G. J., z domu Z., urodzona (...), zmarła (...) r.

R. J. (1) posiadał piątkę rodzeństwa, z czego troje rodzeństwa żyło w chwili jego śmierci.

Jego brat Z. J. zmarł w dniu (...) r. jako bezdzietny kawaler.

Jego siostra M. Ś., z domu J., zmarła w dniu (...) r. W chwili śmierci była zameżna i miała dwójkę dzieci, tj. K. S., z domu Ś., urodzoną dnia (...) i R. Ś., urodzonego dnia (...)

K. S. i R. Ś. o fakcie odrzucenia spadku przez zstępnych R. J. (1) dowiedzieli się dopiero w związku ze skierowanym do nich pismem z Sądu o wezwaniu do udziału w sprawie, które doręczono im w trybie podwójnego awizowania ze skutkiem w dniu 14 listopada (dla R. Ś.) i 15 listopada 2018 r. (dla K. S.). Oboje stawili się na terminie rozprawy w dniu 29 listopada 2018 r. i złożyli oświadczenia o odrzuceniu spadku po R. J. (1).

K. S. miała dwójkę małoletnich dzieci – O. S., urodzoną dnia (...) i M. S. (1), urodzoną dnia (...) Na rozprawie w dniu 18 kwietnia 2019 r. K. S., w imieniu swoich małoletnich dzieci złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku po R. J. (2).

R. Ś. miał dwójkę małoletnich dzieci – K. Ś. (1), urodzoną dnia (...) oraz K. Ś. (2), urodzonego dnia (...) Na rozprawie w dniu 18 kwietnia 2019 r. R. Ś., w imieniu swoich małoletnich dzieci złożył oświadczenie o odrzuceniu spadku po R. J. (2).

Brat Spadkodawcy – Ł. J. o fakcie odrzucenia spadku przez zstępnych R. J. (1) dowiedział się dopiero w związku ze skierowanym do niego pismem z Sądu o wezwaniu na rozprawę wraz z odpisem wniosku, które doręczono mu w dniu 21 września 2018 r. Ł. J. stawił się na termin rozprawy w dniu 29 listopada 2018 r. i złożył oświadczenie o odrzuceniu spadku po R. J. (1).

Ł. J. miał dwójkę dzieci – I. J., urodzoną dnia (...) i M. J., urodzonego dnia (...)

M. J. złożył w dniu 20 grudnia 2018 r. wniosek do Sądu o odebranie od niego oświadczenia spadkowego po R. J. (1) i złożył oświadczenie o odrzuceniu spadku po nim w dniu 27 lutego 2019 r. M. J. nie miał dzieci.

I. J. złożyła w dniu 20 grudnia 2018 r. wniosek do Sądu o odebranie od niej oświadczenia spadkowego po R. J. (1) i złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku po nim w dniu 8 lutego 2019 r. Nie miała dzieci.

Siostra spadkodawcy – U. S. (1), z domu J., o fakcie odrzucenia spadku przez zstępnych R. J. (1) dowiedziała się dopiero w związku ze skierowanym do niej pismem z Sądu o wezwaniu na rozprawę wraz z odpisem wniosku, które doręczono jej osobiście w dniu 27 września 2018 r. U. S. (1) stawiała się na terminie rozprawy w dniu 29 listopada 2018 r. i złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku po R. J. (1).

U. S. (1) miała dwójkę dzieci – D. S., urodzoną dnia (...) i M. S. (2), urodzonego dnia (...)

M. S. (2) złożył w dniu 15 stycznia 2019 r. wniosek do Sądu o odebranie od niego oświadczenia spadkowego po R. J. (1) i złożył oświadczenie o odrzuceniu spadku po nim w dniu 20 marca 2019 r. M. S. (2) nie miał dzieci.

D. S. złożyła w dniu 15 stycznia 2019 r. wniosek do Sądu o odebranie od niej oświadczenia spadkowego po R. J. (1) i złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku po nim w dniu 15 marca 2019 r. Nie miała dzieci.

Siostra spadkodawcy – B. R., z domu J., o fakcie odrzucenia spadku przez zstępnych R. J. (1) dowiedziała się dopiero w związku ze skierowanym do niej pismem z Sądu o wezwaniu na rozprawę wraz z odpisem wniosku, które doręczono jej w dniu 21 września 2018 r. B. R. stawiała się na terminie rozprawy w dniu 29 listopada 2018 r. i złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku po R. J. (1).

B. R. miała piątkę dzieci – B. P., urodzoną dnia (...), M. R. (2), urodzoną dnia (...), K. R., urodzonego dnia (...), M. R. (1), urodzoną dnia (...) oraz W. R., urodzoną dnia (...)

K. R. złożył w dniu 13 grudnia 2018 r. wniosek do Sądu o odebranie od niego oświadczenia spadkowego po R. J. (1) i złożył oświadczenie o odrzuceniu spadku po nim w dniu 30 stycznia 2019 r. Nie miał dzieci.

M. R. (2) złożyła w dniu 1 grudnia 2018 r. wniosek do Sądu o odebranie od niej oświadczenia spadkowego po R. J. (1) i złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku po nim w dniu 8 lutego 2019 r. Nie miała dzieci.

M. R. (1) złożyła w dniu 10 grudnia 2018 r. wniosek do Sądu o odebranie od niej oświadczenia spadkowego po R. J. (1) i złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku po nim w dniu 30 stycznia 2019 r. Miała córkę A. J., urodzoną w (...) r.

B. P. złożyła w dniu 12 grudnia 2018 r. wniosek do Sądu o odebranie od niej oświadczenia spadkowego po R. J. (1) i złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku po nim w dniu 31 stycznia 2019 r. Miała dwójkę małoletnich dzieci – J. P., urodzoną (...) i M. P., urodzonego (...) W ich imieniu, na rozprawie w dniu 18 kwietnia 2019 r., złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku po R. J. (1).

W. R. złożyła w dniu 10 grudnia 2018 r. wniosek do Sądu o odebranie od niej oświadczenia spadkowego po R. J. (1) i złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku po nim w dniu 27 lutego 2019 r. Miała troje małoletnich dzieci – D. Ł., urodzonego (...), W. Ł., urodzoną (...) i J. Ł., urodzonego (...) W ich imieniu, przed Sądem, w dniu 14 czerwca 2019 r., złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku po R. J. (1).

Dziadkowie R. J. (1) to L. J. i H. J., z domu T., którzy zmarli przed spadkodawcą oraz M. S. (3) (Z.), zmarły dnia (...) r. i S. S. (Z.), zmarła (...) r.

Brak informacji o dalszych krewnych R. J. (1).

Powyższy stan faktyczny Sąd Rejonowy ustalił na podstawie dokumentów urzędowych w postaci odpisów i poświadczonych urzędowo odpisów aktów stanu cywilnego, stanowiących wyłączny dowód w zakresie praw

stanu cywilnego oraz na podstawie oświadczeń spadkowych zawartych w aktach Sądu Rejonowego w (...), zeznań uczestniczki A. K. (1), dokumentów zgromadzonych w aktach (...) Sądu Rejonowego P., pisma USC w G., ogłoszeń spadkowych i zapewnienia spadkowego złożonego przez uczestniczkę B. R..

Dokumenty będące dowodami w sprawie miały charakter dokumentów urzędowych, nie były kwestionowane przez uczestników, jak również brak było podstaw do poddania ich wiarygodności w wątpliwość przez Sąd z urzędu, wobec czego uznano je za wiarygodne.

Również nie było podstaw dla poddawania w wątpliwość zapewnienia spadkowego, złożonego przez uczestniczkę. Okoliczności powołane w zapewnieniu znajdowały potwierdzenie w pozostałym materiale dowodowym i korespondowały z treścią wniosku. W ocenie Sądu zapewnienie było wyczerpujące i dawało podstawę do ustalenia prawidłowego kręgu spadkobierców ustawowych.

Sąd Rejonowy uznał także za wiarygodne zeznania uczestniczki A. K. (1) w zakresie okoliczności związanych ze złożeniem oświadczenia spadkowego w imieniu jej małoletnich dzieci, albowiem zgodne one były z treścią dokumentów z akt (...) Sądu Rejonowego P..

Powyższe ustalenia faktyczne doprowadziły Sąd Rejonowy do następujących rozważań prawnych i wniosków:

Jeśli spadkodawca nie powołał spadkobiercy lub spadkobierców w testamencie, ma miejsce dziedziczenie ustawowe (art. 926 § 2 kc). Zgodnie z ogólnymi zasadami prawa spadkowego, spadkobierca nabywa spadek z chwilą otwarcia spadku tj. z chwilą śmierci spadkodawcy (art. 924 kc i art. 925 kc). Stosownie zaś do treści art. 931 kc, w pierwszej kolejności powołane do spadku z mocy ustawy są dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych. Jednakże, część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku. Jeżeli zaś dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadął, przypada jego dzieciom w częściach równych.

Zgodnie z art. 932 § 3 kc w braku zstępnych i małżonka spadkodawcy cały spadek przypada jego rodzicom w częściach równych. Jeżeli jedno z rodziców spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadął, przypada rodzeństwu spadkodawcy w częściach równych (§ 4). Jeżeli którekolwiek z rodzeństwa spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku pozostawiając zstępnych, udział spadkowy, który by mu przypadął, przypada jego zstępny. Podział tego udziału następuje według zasad, które dotyczą podziału między dalszych zstępnych spadkodawcy (§ 5).

W braku zstępnych, małżonka, rodziców, rodzeństwa i zstępnych rodzeństwa spadkodawcy, spadek przypada dziadkom, którzy dziedziczą w częściach równych (art. 934 § 1 kc). Jeśli któregoś z dziadków nie dożyło otwarcia spadku, udział mu przypadający, przypada jego zstępny, według zasad podziału spadku pomiędzy zstępnymi spadkodawcy (§ 2).

W dalszej kolejności powołane do dziedziczenia są dzieci małżonka spadkodawcy, których żadne z rodziców nie dożyło chwili otwarcia spadku (art. 934¹ kc). W braku zaś osób określonych w wyżej przywołanych przepisach, spadek przypada gminie ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy.

Brak złożenia przez spadkobiercę oświadczenia spadkowego w terminie 6 miesięcy od dnia powzięcia wiedzy o tytule jego powołania, w odniesieniu do spadków otwartych w dniu 10 listopada 2012 r. oznaczał przyjęcie spadku wprost (art. 1015 § 2 kc w wersji sprzed nowelizacji dokonanej Ustawą z dnia 20 marca 2015 r. – Dz.U. 2015 r., poz. 539), a w wypadku osób niemających pełnej zdolności do czynności prawnych oraz co do osób prawnych – przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

W przypadku dziedziczenia przez gminę, nie było dopuszczalne odrzucenie przez nią spadku, nie składała ona oświadczenia o przyjęciu spadku i zachodziło domniemanie dziedziczenia z dobrodziejstwem inwentarza (art. 1023 kc w wersji sprzed nowelizacji dokonanej Ustawą z dnia 20 marca 2015 r. – Dz.U. 2015 r., poz. 539).

Spadkobierca, który spadek odrzucił zostawał wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył chwili otwarcia spadku.

W przedmiotowej sprawie, na dzień otwarcia spadku po R. J. (1) żyła dwójka jego dzieci, które skutecznie odrzuciły spadek. W takim wypadku do dziedziczenia powołane były jego małoletnie wnuki. W ich imieniu również skutecznie złożono oświadczenia o odrzuceniu spadku (kwestia odrzucenia spadku w imieniu M. K. i P. K. będzie szerzej omówiona poniżej). W takim wypadku, wobec braku zstępnych i małżonka, do dziedziczenia powołani byłiby rodzice spadkodawcy. Ponieważ zmarli oni przed nim, w ich miejsce wstąpiło rodzeństwo spadkodawcy. Rodzeństwo spadkodawcy, aż do chwili zawiadomienia przez Sąd, nie miało wiedzy, że składane były oświadczenia o odrzuceniu spadku przez bliższych krewnych spadkodawcy. W efekcie, dopiero do chwili powzięcia tej wiedzy można było liczyć upływ 6-miesięcznego terminu do złożenia oświadczenia spadkowego.

Jako że na dzień otwarcia spadku dwoje z rodzeństwa (Z. J. i M. Ś.) już nie żyło, w ich miejsce do dziedziczenia weszłyby ich dzieci. Z. J. był jednak kawalerem i nie miał dzieci. M. Ś. miała dwoje małoletnich dzieci, podobni jak R. Ś.. W imieniu tych małoletnich spadek został skutecznie odrzucony.

Żyjące rodzeństwo R. J. (1), z zachowaniem ustawowego terminu, złożyło oświadczenia o odrzuceniu spadku po nim. W miejsce Ł. J. do dziedziczenia powołani byłoby jego dzieci – I. J., M. J., którzy jednak złożyli skutecznie oświadczenie o odrzuceniu spadku. Podobnie rzecz się miała z B. R. i U. S. (2) oraz ich zstępnymi. Wszystkie te osoby spadek odrzuciły w ustawowym terminie.

W takim wypadku do dziedziczenia powołani byłiby dziadkowie spadkodawcy. M. S. (3) (Z.) i S. S. (Z.) zmarli przed spadkodawcą. Analogicznie należało uznać w odniesieniu do drugich dziadków, tj. L. J. i H. zd. T.. Jak wynika z aktu zgonu L. J. (ojca spadkodawcy), urodził się on dnia (...) r., tak więc jego rodzice, a dziadkowie spadkodawcy, musieli się urodzić przed nim. Biorąc pod uwagę datę urodzenia ojca spadkodawcy, nastąpiło to jeszcze przed (...)rokiem, co oznacza, że na chwilę otwarcia spadku liczyliby co najmniej (...) lat, co jest pozbawione prawdopodobieństwa. Powyższe rozumowanie, tj. znacznie wcześniejszy zgon dziadków spadkodawcy, potwierdza treść pisma USC w G. (k. 621), z którego jasno wynika, że w zasobach S. C. brak jest aktów stanu tych osób, a co najwyżej mogą one się znajdować w zasobach archiwalnych. W ocenie Sądu Rejonowego, powyższe okoliczności wskazywały na ich wcześniejszy, względem spadkodawcy, zgon. Ponieważ w efekcie przeprowadzonych ogłoszeń spadkowych i zobowiązania uczestników, nie udało się ustalić żadnych dalszych krewnych (zstępnych dziadków), do spadku powołana była gmina ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy – Gmina (...), która nabyła spadek z dobrodziejstwem inwentarza.

Co do wspomnianej powyżej kwestii złożenia oświadczeń spadkowych w imieniu małoletnich M. K. i P. K., to Sąd Rejonowy zwrócił uwagę na niejednorodność poglądów doktryny i rozbieżne orzecznictwo w zakresie sposobu liczenia tego terminu w stosunku do małoletnich i wpływu postępowania o udzielenie zgody przez sąd rodzinny na bieg terminu do złożenia oświadczenia. Część doktryny i orzecznictwa wskazywała na zawieszenie biegu terminu do złożenia oświadczenia spadkowego na czas trwania postępowania o udzielenie zgody przez sąd rodzinny, część zaś wyrażała pogląd, że złożenie wniosku do sądu rodzinnego powoduje przerwę biegu terminu do złożenia oświadczenia w imieniu małoletnich, a po uprawomocnieniu się postanowienia sądu rodzinnego termin zaczynał biec na nowo (por. np. postanowienia SN: z 20-11-2013 r., I CSK 329/13; z 28-05-2015 r., II CSK 352/14; z 24-09-2015, V CSK 686/14, czy z 28-09-2016 r., III CSK 329/15). Występujące w doktrynie i orzecznictwie rozbieżności usunęła uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2018 r. (...), gdzie wskazano, że termin do złożenia oświadczenia nie może upłynąć przed prawomocnym zakończeniem postępowania o zezwolenie na złożenie oświadczenia spadkowego, a po jego zakończeniu oświadczenie powinno być złożone niezwłocznie, chyba że termin jeszcze nie upłynął.

Sąd Rejonowy podziela pogląd wyrażony w przywołanej wyżej uchwale Sądu Najwyższego, z tym że w przedmiotowym wypadku nie mógł on mieć zastosowania, jako że uchwałę podjęto niemal 6 lat po dniu otwarcia spadku, a więc nie jest dopuszczalne wyciąganie negatywnych konsekwencji związanych z ustaleniem się linii orzeczniczej wstecz, na niekorzyść potencjalnych spadkobierców. Nie jest dopuszczalne „karanie” ich ówczesnej bezczynności z uwagi na ustalenie się innej interpretacji przepisów prawa. Skoro w chwili gdy biegł wobec nich termin do złożenia oświadczenia

spadkowego dopuszczalne było przyjęcie, że po wyrażeniu zgody przez sąd rodzinny biegnie on od początku, o czym zresztą Sąd rozpoznający sprawę (...) pouczył matkę pełnoletnich, to zachowanie się zgodnie z tym pouczeniem należy uznać prawidłowe, a oświadczenia spadkowe złożone w imieniu małoletnich P. i M. K. za skuteczne i złożone w terminie.

O kosztach rozstrzygnięto w punkcie II postanowienia, na podstawie art. 520 kpc ustalając, że każdy uczestnik ponosi koszty, zgodnie ze swoim udziałem w sprawie. W przedmiotowej sprawie brak było okoliczności uzasadniających odstąpienie od tej reguły (k. 742-745v).

Apelację (k. 761-763) od powyższego orzeczenia Sądu Rejonowego złożył wnioskodawca, zaskarżając postanowienie w całości.

Rozstrzygnięciu Sądu Rejonowego apelujący zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego poprzez naruszenie art. 1015 § 1 kc poprzez przyjęcie, że termin do złożenia oświadczenia w sprawie przyjęcia lub odrzucenia spadku biegnie od początku od daty uprawomocnienia się postanowienia sądu rodzinnego zezwalającego na odrzucenie spadku przez małoletniego.

W oparciu o powyższe apelujący wniósł o:

1) zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez stwierdzenie, że spadek po R. J. (1), synu (...), zmarłym dnia (...) r. w W., ostatnio stale zamieszkałym w W., na podstawie ustawy nabyli M. K. oraz P. K. po 1/2 części każdy oraz zasądzenie od uczestników M. K. oraz P. K. na rzecz wnioskodawców zwrotu kosztów postępowania przed Sądem I instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego, a także zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego;

ewentualnie:

2) uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpatrzenia, a także o rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

W odpowiedzi na apelację (k. 802-810) uczestnicy postępowania – P. K., małoletni M. K. w imieniu którego działa przedstawiciel ustawowy (matka A. K. (1)) oraz A. K. (1) – wnieśli o oddalenie apelacji wnioskodawcy i zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz każdego z apelujących uczestników postępowania kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym, według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Podstawą rozstrzygnięcia był materiał dowodowy zgromadzony przed Sądem Rejonowym – w toku postępowania apelacyjnego nie zgłoszono bowiem żadnych wniosków dowodowych, a w ocenie Sądu Okręgowego brak było podstaw do inicjatywy dowodowej z urzędu.

Treść apelacji wskazuje na zgłoszenie zarzutu wyłącznie dotyczącego prawa materialnego – art.1015 § 1 kc poprzez przyjęcie przez Sąd Rejonowy, że termin do złożenia oświadczenia w sprawie odrzucenia spadku biegnie od początku od daty uprawomocnienia się postanowienia sądu rodzinnego zezwalającego na odrzucenie spadku przez małoletniego. Przy takim sformułowaniu apelacji Sąd Okręgowy związany jest ustaleniami faktycznymi zaskarżonego orzeczenia, które w apelacji nie zostały zakwestionowane (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008r. III CZP 49/07, OSNC 2008/6/85) i wobec braku stwierdzenia okoliczności wskazujących na nieważność postępowania obowiązkiem sądu II instancji pozostawało zbadanie prawidłowości zaskarżonego rozstrzygnięcia pod kątem naruszenia prawa materialnego. Nie dostrzegając innych problemów dotyczących prawa materialnego oprócz tych zasygnalizowanych w apelacji rozważyć zatem należało problem obliczania dla osoby małoletniej terminu na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku. Okoliczności istotne z tego punktu widzenia nie są sporne – matka małoletnich M. K. i P. A. K. odrzuciła spadek po swym ojcu (R. J. (2)) oświadczeniem z dnia 28 stycznia 2013r., w dniu 14 marca 2013r. złożyła wniosek do sądu o wyrażenie zgody na odrzuceniu spadku przez małoletnie dzieci, postanowienie sądu

wyrażające taką zgodę zostało wydane w dniu 23 kwietnia 2013r. i uprawomocniło się ono w dniu 15 maja 2013r., w dniu 4 września 2013r. oświadczenie o odrzuceniu spadku zostało złożone przed notariuszem przez A. K. (1) w imieniu małoletnich. Sąd Rejonowy uznając, że słowa uczestniczki są wiarygodne (str.5 uzasadnienia) uczynił to także w zakresie uznania, że w toku sprawy przed sądem opiekuńczym doszło do pouczenia jej przez sąd o tym, że 6 – miesięczny termin na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku biegnie od początku. W apelacji nie pojawia się wprost zarzut wadliwości ustaleń Sądu Rejonowego czy błędnej oceny dowodu z przesłuchania uczestniczki A. K. (1) tym niemniej poddaje się w wątpliwość wersję podawaną przez tę uczestniczkę („twierdzenie to nie zostało poparte żadnym materiałem dowodowym i mogło wynikać jedynie z potrzeb niniejszej sprawy” – str.4 apelacji). Wbrew jednak takiemu stanowisku apelującego wskazać należy, że zeznania uczestniczki (k.376) są dowodem i mogą stanowić podstawę ustaleń sądu. Akta sprawy (...), w której uczestniczka występowała nie zawierają żadnych potwierdzeń takiego pouczenia, a przebieg rozprawy nie był rejestrowany. Te okoliczności nie podważają jednak wersji uczestniczki, zwłaszcza, że tego typu pouczenia w sprawach opiekuńczych są praktykowane, a sposób obliczania terminu na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku nie uwzględniał wówczas stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w uchwale z dnia 22 maja 2018r. (...), OSNC 2018/12/110). Wspomniana uchwała przedstawia różne kierunki wykładni przepisu art.1015 § 1 kc, pierwszy wskazywał na to, że wniosek do sądu opiekuńczego nie ma wpływu na bieg terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku przez małoletniego, drugi na to, że złożenie samego wniosku do sądu opiekuńczego jest wystarczające i przedłuża 6 – miesięczny termin, trzeci, że złożenie wniosku do sądu opiekuńczego powoduje zawieszenie biegu terminu określonego w art.1015 § kc, a kolejne, że powoduje przerwanie tego biegu. Sąd Najwyższy we wspomnianej uchwale skłonił się ku stanowisku, że termin przewidziany w art.1015 § 1 kc nie może się zakończyć przed prawomocnym zakończeniem postępowania o zezwolenie na złożenie przez małoletniego spadkobiercę oświadczenia o odrzuceniu spadku, a po prawomocnym zakończeniu tego postępowania oświadczenie małoletniego powinno być złożone niezwłocznie, chyba, że termin ten jeszcze nie upłynął. Z uzasadnienia tej uchwały wypływa wniosek, że jeśli postępowanie przed sądem opiekuńczym zakończyło się przez upływem 6 – miesięcznego terminu liczonego od powzięcia wiedzy o powołaniu do dziedziczenia to nie ma ono wpływu na bieg terminu z art.1015 § 1 kc. W okolicznościach niniejszej sprawy gdyby przyjąć stanowisko o zawieszeniu czy przerwaniu biegu terminu do odrzuceniu spadku na czas trwania postępowania przed sądem opiekuńczym to małoletni uczestnicy skutecznie odrzuciliby spadek, gdyby zaś zastosować wskazania z uchwały to oświadczenia te zostały złożone po terminie (liczony on byłby wówczas od 28 stycznia 2013r. czyli od daty odrzucenia spadku przez matkę małoletnich i upłynąłby on 28 lipca 2013r.). Oczywiście w razie przyjęcia tej ostatniej wersji małoletni mogliby nadal składać do sądu wniosek o zatwierdzenie uchylecia się od skutków prawnych niezachowania terminu na odrzucenie spadku (art. 1019 § 2 kc) z odwołaniem się do wadliwego pouczenia ze strony sądu w sprawie (i do rozbieżności w orzecznictwie w zakresie wykładni art.1015 § 1 kc) co jak można domniemywać doprowadziłoby ostatecznie do wyeliminowania małoletnich z dziedziczenia ale wymagałoby wszczynania kolejnych postępowań sądowych i narażało wszystkich uczestników postępowania na dodatkowe koszty. W ocenie Sądu Okręgowego nie ma jednak potrzeby sięgania po ostatni ze wskazanych instrumentów (art.1019 § 2 kc) i wystarcza odwołanie się do wykładni art.1015 § 1 kc gdyż wspomniana wcześniej uchwała Sądu Najwyższego nie jest wiążąca dla sądu przy rozpoznawaniu niniejszej sprawy. W ocenie Sądu Okręgowego – w realiach niniejszej sprawy - bardziej przekonujące są argumenty przemawiające za przyjęciem koncepcji zawieszenia terminu na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku na czas trwania postępowania przed sądem opiekuńczym i takie też stanowisko prezentował Prokurator w sprawie (...). Dokonując wykładni art.1015 § 1 kc trzeba bowiem pamiętać o konieczności uwzględnienia z jednej strony interesów małoletnich spadkobierców (których ochrona wymaga przeprowadzenia postępowania przed sądem opiekuńczym, przy czym czasu trwania tego postępowania nie da się przewidzieć), z drugiej strony wzięcia pod uwagę interesów potencjalnych wierzycieli spadkodawcy i dbania o pewność obrotu. Przyjęcie koncepcji zawieszenia biegu terminu na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku na czas trwania postępowania przed sądem opiekuńczym nie faworyzuje małoletniego w porównaniu do sytuacji pełnoletniego spadkobiercy (nadal ma on łącznie 6 miesięcy na odrzucenie spadku, podczas gdy przy przyjęciu koncepcji przerwania biegu terminu z art.1015 § 1 kc małoletni mógłby w niektórych sytuacjach dysponować terminem blisko rocznym co godziłoby w pewność obrotu i interesy wierzycieli). Z kolei koncepcja zaproponowana przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 22 maja 2018r. wprowadza nieostre pojęcie „niezwłocznego” złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po prawomocnym zakończeniu sprawy przed sądem opiekuńczym co nie sprzyja pewności obrotu. Nie sprzyja też ochronie wierzyciela to można zilustrować posiłkując się

przykładem nawiązującym do okoliczności niniejszej sprawy – gdyby trzymać się uchwały Sądu Najwyższego to dla małoletnich uczestników termin do odrzucenia spadku upłynąłby 28 lipca 2013r. Osoba stosująca się do wytycznych Sądu Najwyższego mogłaby natomiast skutecznie odrzucić spadek składając do sądu opiekuńczego wniosek w dniu 27 lipca 2013r. (zakładając, że czyni to przed upływem 6 miesięcy od chwili odrzucenia spadku przez ich matkę tj. od 28 stycznia 2013r.) i przyjmując, że całe postępowanie przed sądem opiekuńczym trwa (do chwili uprawomocnienia się orzeczenia jak w przypadku sprawy (...)) 2 miesiące to termin do załatwienia formalności przed notariuszem otwierałby się dopiero w dniu 27 września 2013r. czyli później niż małoletni złożyli w niniejszej sprawie oświadczenia o odrzuceniu spadku. Dla takiej osoby (kierującej się wytycznymi Sądu Najwyższego z uchwały (...)) termin na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku przedłużałby się jeszcze przy tym o nieostry okres potrzebny do „niezwłocznego” złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku (uzasadnienie cyt. uchwały Sądu Najwyższego). Wspomniane argumenty prowadzą więc do przekonania Sądu Okręgowego o konieczności zastosowania przy rozstrzygnięciu niniejszej sprawy koncepcji zakładającej zawieszenie biegu terminu na złożenie oświadczenia na czas trwania postępowania przed sądem opiekuńczym (w orzecznictwie Sądu Najwyższego w latach 2013 – 2016 stanowisko to uznać należy zresztą za dominujące co wynika z uzasadnienia cyt. uchwały Sądu Najwyższego). Przyjęcie tej koncepcji (innej niż Sąd Rejonowy, który wskazał przerwanie terminu, a nie zawieszenie) sprawia, że oświadczenie małoletnich zostało złożone w terminie wymaganym przez art.1015 § 1 kc i przesądza, że małoletni nie dziedziczą spadku.

Mając powyższe na względzie Sąd Okręgowy oddalił apelację wnioskodawcy jako bezzasadną na podstawie art.385 kpc.

Orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego uzasadnia art.520 § 1 kpc i w okolicznościach niniejszej sprawy Sąd Okręgowy uznał, że brak jest podstaw do odstąpienia od ogólnej zasady rządzącej postępowaniem nieprocesowym, że każdy z uczestników ponosi koszty związane ze swym udziałem w sprawie. Stanowisko to było tym bardziej zasadne, że sprawa dotyczyła stwierdzenia nabycia spadku (gdzie każdy z uczestników oczekiwał określenia przez sąd porządku dziedziczenia) i że kwestia określania terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku przez małoletniego spadkobiercę budzi niewątpliwie rozbieżności w orzecznictwie.

Andrzej Adamczuk Michał Wysocki Arleta Lewandowska